

Motion till riksdagen

1987/88:U525

av Gunnel Jonäng m. fl. (c)
om mänskliga fri- och rättigheter

Sammanfattning

Barnens situation ges särskild uppmärksamhet i motionen. Barnen måste ges skydd i krig. De som är under arton år får inte beväpnas för krig.

Centerpartiet efterlyser också svenska insatser för att förhindra barnarbete och bistånd för att få till stånd en rättvisare värld som onödiggör barnarbete.

Ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö bör inrättas.

Sverige måste aktivt verka för dödsstraffets avskaffande internationellt. Europa, som ett första steg, måste bli en världsdal fri från dödsstraff.

Svenska insatser efterlyses för att hindra kränkningar av folkrätten i Afghanistan, Södra Afrika, Kambodja m. fl. länder.

En särskild FN-kommissarie till försvar för de mänskliga rättigheterna bör inrättas.

Centern föreslår ett förbud mot dumdum-kulor. Sådan plastammunition har bl. a. använts i oroligheterna på Nordirland och dödat och skadat barn. Dumdum-kulorna klassas nu som kravallvapen, som varje land fritt kan använda.

Företag i i-länderna försöker utnyttja en bristfällig lagstiftning i tredje världen till export av miljöfarlig verksamhet, produkter och avfall. Centern efterlyser en internationell reglering för att skydda människors liv, hälsa och miljö.

Inledning

FN:s deklaration om mänskliga fri- och rättigheter innehåller bestämmelser om rätten till liv, frihet och personlig säkerhet. Den förbjuder slaveri, tortyr och omänsklig behandling samt fastställer rätten till yttrande och religionsfrihet. Ingenting kan rättfärdiga att de styrande bryter mot dessa principer. Ingen regering kan med fog hävda att den har rätt att beordra eller passivt åse godtyckliga arresteringar, tortyr eller mord på landets medborgare.

Amnesty International konstaterar i sin årsrapport för 1987 att många regeringar världen över lägger ned större möda på att vägra politiska flyktingar en fristad än på att söka hejda den förföljelse de flyr ifrån. Förföljda män, kvinnor och barn möter allt oftare stängda dörrar där de söker en till-

flykt. Den attityden har vi också mött i vårt eget land, vilket ålägger oss ett stort ansvar att motverka dessa tendenser.

Många flyktingar drivs från sina hem av svält, andra av krig, men ett mycket stort antal människor tvingas fly till följd av brott mot de mänskliga rättigheterna.

Så länge brotten mot de mänskliga rättigheterna får fortgå kommer för-tvivelade människor, som fått sina liv söndertrasade och sina familjer splitt-rade, att fortsätta försöka ta sig över gränser för att finna en tillflykt undan fängelse, tortyr och död. Ingen region och inget politiskt system går fria från dessa brott.

I Afrika har människor flytt från politisk förföljelse i Etiopien, Tchad, Uganda, Ekvatorialguinea, Angola, Zaire, Zimbabwe, Namibia och Syd-afrika, med flera länder.

I Syd- och Mellanamerika har otaliga människor sökt frihet och säkerhet till liv och lem undan övergreppen i El Salvador och Guatemala, i Chile, Colombia, Haiti och Cuba.

Afghaner, vietnameser, laotier och kampucheaner har i stora skaror läm-nat hemlandet sedan mitten av 1970-talet. Till flyktingströmmarna i Asien har på senare tid slutit sig tamiler från Sri Lanka, stammedlemmar från Bangladesh på flykt undan övergreppen, och burmeser från folkliga minori-teter.

I Europa har människor i både öst och väst fängslats när de utövat sin rätt till yttrandefrihet, religionsfrihet, föreningsfrihet och rörelsefrihet. Det kän-da antalet samvetsfångar i Sovjet är 530 men siffran torde vara större. 250 kända i Polen, i Östtyskland fanns mer än 160 samvetsfångar, de flesta på grund av att de önskat utvandra, enligt Amnestys rapport.

Behandlingarna av judar i Sovjet är ett klart avsteg från träffade över-enskommelser om de mänskliga rättigheterna. Situationen för kristna i Sov-jetunionen och folken i de baltiska staterna visar också att Sovjetunionen inte följer de regler och konventioner som man accepterat på papperet.

Alla världens stater är skyldiga, inte bara att hjälpa dem som flyr undan förföljelse, utan också att arbeta för ett slut på dessa brott som drivit så många människor i landsflykt.

Det positiva är att det växer fram ett ökande internationellt opinionstryck och internationella organ fäster allt större vikt vid att fångars rättigheter skyddas. Rörelsen för mänskliga rättigheter växer allt snabbare och får stöd i allt bredare lager – över tusen oberoende grupper och organisationer är nu verksamma. Detta har ökat trycket på regeringar och tvingat dem att vidta allt fler åtgärder.

När människor i frihet får föra fram sin mening, när opinioner kan bildas inom länder och internationellt, då upprätthålls också en grundläggande ga-ranti för att de mänskliga rättigheterna inte i tysthet bryts ned. Världens de-mokratier har här ett stort ansvar.

Centern har i annat sammanhang förelagt riksdagen förslag för att för-bättra flyktingars och andra invandrares situation i Sverige.

Folkrätten är en betydelsefull sida av de mänskliga fri- och rättigheterna. Sverige måste konsekvent hävda folkrättens stadganden vad gäller rätten till nationellt självbestämmande. Kränkningar måste påtalas var de än sker och vem som än bär ansvaret. Folken i varje land har rätt till självbestämmande, oavsett om det gäller Kambodja, Nicaragua, Angola, Afghanistan, Väst-Sahara eller något annat. Det handlar ytterst om staters rätt att i oberoende sköta sina angelägenheter. På denna rättsprincip bygger också vårt eget lands oberoende, och därför måste vi liksom andra länder, som är i liknande situation som vi, känna ett särskilt ansvar för att hävda folkens rätt att själv bestämma över sitt land. Centerpartiet anser att det är mycket viktigt att den svenska regeringen aktivt arbetar för internationella åtgärder som garanterar folkrätten.

Sydafrika

Sydafrika intar en särställning bland världens förtryckarregimer eftersom det är det enda landet i världen som har rasismen inskriven i sin konstitution. Situationen där blir alltmer ohållbar. Den svarta befolkningsmajoritetens naturliga opposition mot systemet möts med ett allt brutalare våld. Läget får alltmer karaktär av ett inbördeskrig. Sydafrikas hänsynslösa raidar mot grannländerna innebär dessutom att apartheidsystemet blivit ett akut hot mot freden i hela södra Afrika och därmed mot världsfreden.

Att en förändring av det sydafrikanska systemet måste komma är uppenbar. Det är viktigt för Sydafrika och hela regionens framtid att denna förändring blir någorlunda fredlig och sker någorlunda snabbt. Ett långt utdraget inbördeskrig skulle bli förödande.

Omvärlden har ett ansvar att medverka till att detta rasismens sista officiella fäste raseras och att förändringsprocessen inte drar ut på tiden. Vi hälsar därför med stor tillfredsställelse att Sverige nu tagit steget fullt ut och infört en total handelsbojkott. Samtidigt är det viktigt att denna görs så effektiv som möjligt. En särskild utredning, Utredningen om tjänstehandel med Sydafrika m. m. studerar nu dessa frågor. Utredningens arbete beräknas pågå under hela 1988. Det innebär att eventuella skärpningar av lagstiftningen knappast kan träda i kraft förrän tidigast 1.7 1989. Enligt vår uppfattning finns det anledning att påskynda utredningens arbete, så att förslag, åtminstone på delområden kan lämnas redan till sommaren, och vissa lagstiftningsåtgärder blir möjliga redan från årsskiftet.

Sverige måste givetvis med all kraft verka för att få internationell uppslutning för mer omfattande sanktioner mot Sydafrika. Detta bör ske inom FN:s ram, men också direkt i kontakter med andra länder. I detta syfte bör Sverige fortsätta och utvidga stödet till svenska och internationella organisationer som sysslar med opinionsbildning som ligger i linje med Sveriges södra Afrikapolitik.

Sverige har tillsammans med de nordiska länderna en lång tradition av demokrati. Vi har både rätten och skyldigheten att föra vidare demokratis idé och praktiska utformning. Samtidigt måste vi komma ihåg att den ekonomiska och sociala situationen i många u-länder gör det svårt att förverkliga en demokrati i västerländsk mening. Grundläggande är att mänskliga rättigheter efterlevs, att det finns ett folkligt inflytande i beslutsprocessen och att kritik kan framföras utan risk för övergrepp. Sverige bör aktualisera skyddet av de mänskliga fri- och rättigheterna såväl vid bilaterala och multilaterala kontakter som gentemot länder som är mottagare av svenskt bistånd.

Avrättningar

Vi får ständigt påminnelser om att avrättningar förekommer runt om i världen. Under 1986 avrättades enligt Amnesty International 743 fångar i 39 länder och 1272 dömdes till döden i 67 länder. Det verkliga antalet avrättade och dödsdömda är antagligen mycket större. Vid utgången av 1986 hade 28 stater helt avskaffat dödsstraffet. 18 stater hade det kvar enbart för särskilda brott, såsom krigsförbrytelser. Sverige måste aktivt driva kravet på dödsstraffets avskaffande och ta nya initiativ i FN i syfte att få till stånd ett avskaffande av dödsstraffet.

I Europa finns fortfarande länder som inte har avskaffat dödsstraffet. Sverige måste som ett första steg verka för att Europa blir en världsdel fri från dödsstraff.

Tortyr

I vissa länder används tortyr systematiskt och i stor skala. Detta är en grov kränkning av den personliga integriteten och orsakar fruktansvärt lidande. Sverige har initierat den konvention mot tortyr som finns sedan 1984 och den är ett viktigt vapen i kampen mot tortyren.

De nordiska länderna har tillsammans medverkat till att en särskilt FN-fond till hjälp för tortyroffer inrättas. Pengarna används till att understödja institutioner som arbetar för att ge medicinsk och annan hjälp och till projekt i länder där tortyr förekommer. I Sverige finns viss sådan verksamhet, men behovet av platser är större än den hjälp som i dag kan ges. Det är viktigt att Sverige fortsätter att ge omfattande stöd till fonden.

Ett av Sveriges biståndspolitiska mål är att verka för utveckling som leder till demokratisering och ökade personliga fri- och rättigheter för alla grupper. Att fästa stor vikt vid demokratimålet har en särskild betydelse. Få u-länder är demokratier i vår mening. Medborgerliga och politiska rättigheter undertrycks i flera av våra biståndsländer. Bara en minoritet av invånarna i u-länderna har t. ex. rätt att rösta i politiska val. Centern har i sin biståndsmotion föreslagit särskilda insatser för stöd till demokratisk utveckling.

Sverige måste stödja åtgärder som syftar till undersökningar av de faktiska förhållanden i varje enskilt land. Amnesty International har genom sitt arbete spridit kännedom om var förtryck sker. En FN-kommissarie för de mänskliga rättigheterna skulle kunna göra värdefulla insatser för att bevaka att rättigheterna efterlevs.

Förbud mot dumtum-kulor

Vid oroligheterna på Nordirland har polis och militär använt plastammunition s. k. dumtum-kulor. En del av de skadade och dödade är barn. Det har hitintills inte ansetts nödvändigt att införa folkrättsligt bindande förbud mot s. k. kravallvapen för att möta inre oroligheter. När det gäller användning av dessa dumtumkulor, som kan vara dödande eller förorsaka allvarliga skador är det svårt att acceptera att detta är en exklusiv nationell angelägenhet. Vi anser att den svenska regeringen bör verka för ett förbud mot sådan plastammunition, samt bör aktualisera frågan vid samtal med företrädare för den engelska regeringen.

FN-universitet

En övervägande andel av brotten mot de mänskliga rättigheterna sker i länder med diktaturregimer. Nu kan vi se en glädjande utveckling med flera latinamerikanska länder och i Filippinerna där en demokratisk utveckling är på väg. Centerpartiet anser att Sverige bör tillsammans med de andra nordiska länderna ta initiativ till ett FN-universitet för demokrati och mänskliga rättigheter. Syftet med universitetet skulle vara att sprida kunskap om hur de demokratiska organen kan byggas upp, hur fria val kan genomföras och hur skyddet för mänskliga rättigheter stärks m. m. Ett sådant universitet skulle kunna ge ett aktivt bidrag i arbetet med att återupprätta demokratin i länder som varit diktaturer.

Barn i krig

Barn drabbas hårt i konfliktsituationer. Deras föräldrar dödas, barnen rycks upp från sin miljö, från hem och familj. I vissa länder t. ex. Iran tas barn dessutom ut till "soldater". Våld riktas i allt större utsträckning direkt mot barnen genom tortyr, dödsskjutningar och kidnappningar. Barn måste få ett särskilt skydd. 1986 antog FN-kommissionen för Mänskliga rättigheter en artikel om barn i krig. Artikeln innebar ett framsteg i arbetet för att stärka skyddet av barn i krig. I några viktiga avseenden innebar den dock en försvagning. Det gällde bl. a. rätt att ta ut barn i krig under 15 år. Tidigare hade 18 år varit lägsta gräns. Den andra försvagningen gällde det tidigare absoluta förbudet mot att utöva våld mot civilbefolkning. Under kommissionens möten markerade flera länder, däribland Sverige, att ytterligare diskussioner är önskvärda. Sverige bör utnyttja möjligheterna till förnyade diskussioner kring artikeln om barn i krig i syfte att förstärka skyddet och

formuleringarna. FN och andra internationella och nationella hjälporganisationer måste också kunna garanteras att få komma in i krigförande länder för att där tillförsäkra barnen humanitär hjälp. Centern har i sin nedrustningsmotion föreslagit ett program för skydd av civilbefolkningen i krig.

Mot. 1987/88
U525

Barnarbete

Enligt ILO (FNs organ för arbetsmarknadsfrågor) finns det ca 52 miljoner barnarbetare i världen i dag. Samtidigt medger man att det är en mycket försiktig uppskattning. Andra bedömare påstår att de är ännu fler och hävdar att det snarare finns cirka 200 miljoner hårt exploaterade barnarbetare.

Barnarbetare blir skadade för livet, inte bara socialt utan också fysiskt och psykiskt. Barn exponeras för lösningsmedel och gifter, får lättare cancer och hjärnskador än vuxna människor. Ensidiga rörelser sliter fortare ut en barnkropp. Barn som arbetar i dålig belysning blir oftare synskadade än vuxna. Barns öron är känsligare för buller än vuxnas. Barn vet inte att deras arbete på lång sikt utgör ett allvarligt hot mot deras framtid.

Det finns bara ett verkligt viktigt skäl till dagens barnarbete. Det skälet är fattigdom. Barnarbetet upphör när fattigdomen övervinns i alla kulturer. Barnarbetet utgör emellertid i sig självt ett avsevärt hinder för att fattigdomen ska kunna utrotas. Exploateringen av barnen hejdar utvecklingen i många u-länder och konserverar rådande förhållanden. De arbetande barnen berövas inte bara sin barndom, de förlorar också sin hälsa och framtid. Sverige måste åter aktualisera åtgärder för att förhindra barnarbete. För att komma till rätta med dessa förhållanden, är både biståndsinsatser och krav på ländernas regeringar nödvändiga.

Nordiskt institut för barns rättigheter

Vi anser att det behövs fördjupad debatt om barns rättigheter och samband mellan rättigheter, utveckling och uppväxtvillkor. Vi föreslår därför att ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö inrättas. Institutet bör ha en fristående ställning. Institutet ska kunna fungera som ett fakta och dokumentationscentrum men också som ett forum för samtal över gränserna genom seminarier och kursverksamhet. Vi tror att det skulle kunna fungera både som en kunskapsbank och en pådrivare i frågor som rör barns rättigheter. Ett nordiskt institut skulle markera den vikt som de nordiska länderna ger dessa frågor.

Stöd till handikappade

De handikappade i tredje världen är en särskilt utsatt grupp. Tillsammans handlar det om ca 300 miljoner människor. Troligtvis är omkring hälften barn. Funktionsnedsättningar och handikapp slår särskilt hårt mot människor i u-länder, vars knappa resurser måste koncentreras till att ge invånarna en minimal levnadsstandard. Vissa fattiga länder glömmes eller

gömmar de handikappade. Mer motiverade är regeringar som nyss varit i krig och har många krigsinvalida. Sverige måste verka för att FN:s handikappade ges hög prioritet.

Mot. 1987/88
U525

Hälso- och miljöskador

Omkring 6 000 döda människor och 25 000 med bestående skador och handikapp blev följden av gasolyckan i Bhopal i nordvästra Indien 1984. Fortfarande är sjukhusens avdelningar för giftoffer fullbelagda. Det var de fattigaste som drabbades värst, eftersom de bodde i omedelbar närhet till den miljöfarliga industrin. Bhopal-katastrofen är en i raden av exempel på hur företag i i-länder försöker utnyttja en bristfällig lagstiftning och tillsyn genom att exportera miljöfarlig verksamhet, produkter och avfall till u-länder. Det är ett cyniskt spel med människors liv, hälsa och miljö. Vi föreslår att Sverige tar initiativ till internationella åtgärder i syfte att hindra ett sådant utnyttjande av tredje världen.

Hemställan

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förstärkta resurser till FN:s arbete för skydd av mänskliga fri- och rättigheter,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att som ett första steg verka för ett Europa fritt från dödsstraff,
3. att riksdagen hos regeringen begär förnyade initiativ för att få till stånd en internationell överenskommelse om avskaffande av dödsstraff,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatta svenska insatser för inrättande av en särskild kommissarie för mänskliga rättigheter,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till länder där folkrätten hotas,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten att påskynda arbetet för att effektivisera Sydafrika-lagstiftningen,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell opinionsbildning,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktualisera skyddet av de mänskliga fri- och rättigheterna vid bilaterala och multilaterala kontakter, samt genom länder som är mottagare av svenskt bistånd,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbud mot dumdum-kulor,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nordiskt initiativ angående ett FN-universitet för demokrati och mänskliga rättigheter,

11. att riksdagen uppmanar regeringen att vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd förnyad diskussion om skydd för barn i krig i enlighet med motionen,

Mot. 1987/88
US25

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot barnarbete,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av ett Nordiskt institut för barns rättigheter,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av åtgärder för att förbättra de handikappades situation,

15. att riksdagen beslutar hos regeringen begära initiativ till internationella överenskommelser mot export av miljöfarlig verksamhet, produkter och avfall till tredje världen i enlighet med motionen.

Stockholm den 26 januari 1988

Gunnel Jonäng (c)

Britta Hammarbacken (c)

Karin Söder (c)

Birgitta Hambraeus (c)

Marianne Karlsson (c)

Ingvar Karlsson (c)

i Bengtsfors

Gunhild Bolander (c)

Pär Granstedt (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Lennart Brunander (c)

Gunnar Björk (c)

